

Wioletta LUBKOWSKA*
Jarosław NADOBNIK**
Michał TARNOWSKI***
Maria Alicja NOWAK****

Samoocena wiedzy, umiejętności zawodowych i kompetencji społecznych studentów podstawą ewaluacji programu studiów kierunku turystyka i rekreacja

Streszczenie

Celem pracy była analiza samooceny wiedzy, umiejętności zawodowych i kompetencji społecznych studentów kierunku turystyka i rekreacja oraz wskazanie możliwości modyfikacji i wzbogacenia programów kształcenia. Badaniami, w roku akademickim 2015/2016, objęto 88 studentów kierunku turystyka i rekreacja Wydziału Kultury Fizycznej i Promocji Zdrowia Uniwersytetu Szczecińskiego. Zastosowano metodę sondażu diagnostycznego, z wykorzystaniem techniki ankiety (kwestionariusz własnego autorstwa), wywiadu nieskategoryzowanego i obserwacji. Do wnioskowania statystycznego użyto standardowych metod statystycznych: frekwencji cech oraz testu niezależności chi-kwadrat. Wyniki badań w zakresie samooceny wiedzy, kompetencji zawodowych i społecznych respondentów odniesiono do ich identyfikacji z kierunkiem studiów. Stwierdzono, że większość studiujących turystykę i rekreację identyfikowała się z wybranym kierunkiem. Poziom samooceny wiedzy studentów – zwłaszcza z zakresu specjalności – nie był wysoki. Zaobserwowano związek między poziomem identyfikacji a samooceną umiejętności i kompetencji. Studenci mocniej identyfikujący się z kierunkiem studiów wyżej oceniali swoje umiejętności zawodowe oraz kompetencje społeczne.

---

* dr, adiunkt, Uniwersytet Szczeciński, Wydział Kultury Fizycznej i Promocji Zdrowia; e-mail: wioletta.lubkowska@usz.edu.pl

** dr, adiunkt, Uniwersytet Szczeciński, Wydział Kultury Fizycznej i Promocji Zdrowia; e-mail: jaroslaw.nadobnik@usz.edu.pl

*** dr, adiunkt, Uniwersytet Szczeciński, Wydział Kultury Fizycznej i Promocji Zdrowia; e-mail: michal.tarnowski@usz.edu.pl

**** dr hab. prof. US, Uniwersytet Szczeciński, Wydział Kultury Fizycznej i Promocji Zdrowia; e-mail: maria.nowak@usz.edu.pl

Podjęmowane działania – w celu dostosowania programu studiów do poziomu przygotowania kandydatów oraz potrzeb rynku pracy – korelują z uzyskanymi wynikami. Powinny przynieść zamierzony efekt w postaci wzrostu tych kompetencji, których deficyt stwierdzono w badaniach.

Słowa kluczowe: kompetencje społeczne, wiedza, umiejętności zawodowe, szkolnictwo wyższe, student turystyki i rekreacji, rynek pracy.

Wstęp

Kompetencje stanowią wieloznaczną, ujmowaną wieloaspektowo kategorię związaną z profesjonalizmem. Zagadnienie kompetencji bywa niesłusznie utożsamiane z kwalifikacjami, które są zakresowo węższe. Konceptualizując kompetencje, można wyróżnić następujące ich rodzaje: kompetencje indywidualne, instytucjonalne, zawodowe, kierownicze, kulturowe, kognitywne, emocjonalne oraz społeczne¹. Na gruncie pedagogiki kompetencje, rozumiane jako zdolność do osobistej samorealizacji, są podstawowym warunkiem wychowania². Wyrażają się w demonstrowaniu społecznych standardów, umiejętnością adekwatnego zachowania się³. Nabywanie nowych kompetencji oraz doskonalenie posiadanych w istotnym stopniu determinują cechy osobowości.

W macierzy kompetencji zawodowych doniosłe znaczenie odgrywiają kompetencje społeczne⁴, które na współczesnym rynku pracy są co najmniej tak ważne, jak kompetencje merytoryczne – zawodowe⁵. Wśród ośmiu kluczowych kompetencji zawodowych, tworzących uniwersalną taksonomię kompetencji zawodowych, nazywanych popularnie „wielką ósemką”⁶, pierwsze trzy kompetencje z powyższej listy obejmują kompetencje społeczne. Są to: przewodzenie i decydowanie, wspieranie i współpracowanie, komunikowanie się i prezentowanie. Kompetencje społeczne są pojęciem nieostrym, trudnym do zdefiniowania. „Odnoszą się do relacji międzyludzkich, interakcji, umiejętności komunikacyjnych, wywierania wrażenia na innych, bycia we wspólnocie i dla wspólnoty”⁷.

¹ E. Kolasińska, *Kompetencje a rynek pracy i struktura społeczna*, „Acta Universitatis Lodzensis. Folia Sociologica” 2011, nr 38, s. 91–103.

² Zob. W. Okoń, *Nowy słownik pedagogiczny*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 2007.

³ M. Czerepaniak-Walczak, *Pedagogika emancypacyjna*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2006.

⁴ Zob. P. Smółka, *Kwestionariusze osobowości jako narzędzia pomocne w ocenie kompetencji społecznych. Implikacje dla preselekcji kandydatów na stanowiska wymagające wysokich umiejętności interpersonalnych*, „Edukacja Ekonomistów i Menedżerów: problemy, innowacje, projekty” 2011, nr 3 (21), s. 105–126.

⁵ M. Bartosiak, *Kształtowanie kompetencji personalnych i społecznych w szkole zawodowej drogą do sukcesu na rynku pracy*, „Edukacja Ustawiczna Dorosłych” 2014, nr 4, s. 125–138.

⁶ D. Bartram, *The great eight competencies: A criterion-centric approach to validation*, „Journal of Applied Psychology” 2005, No 90, s. 1185–1203.

⁷ Zob. E. Kolasińska, *Kompetencje a rynek pracy...*, s. 96.

Zdaniem Pawła Smółki⁸, kompetencje społeczne mają kontekstualny charakter. W efektywności funkcjonowania społecznego uwzględnić należy kontekst sytuacyjny (typ sytuacji społecznej). Niezależnie jednak od klasyfikacji, jaką przyjmujemy, kompetencjami społecznymi można nazwać indywidualne umiejętności, dzięki którym jednostka łatwiej poddaje się procesom socjalizacji i adaptacji do nieustannie zmieniających się warunków życia oraz otaczających ją ludzi.

Kompetencje społeczne należą do umiejętności tzw. miękkich, interpersonalnych, kluczowych, bazowych, transferowalnych. Są uzupełnieniem kompetencji definiowanych jako zawodowe lub twarde⁹. Kompetencje miękkie, nazywane także umiejętnościami psychospołecznymi, to zbiorcza nazwa kompetencji osobistych oraz społecznych (interpersonalnych). Z funkcjonalnego punktu widzenia zapewniają sprawne zarządzanie sobą (kompetencje osobiste) oraz wysoką skuteczność interpersonalną (kompetencje społeczne). Należą do najbardziej pożądanых kryteriów kwalifikacyjnych, przydatnych na każdym stanowisku pracy. Mogą być czynnikiem, który zaważy na pomyślnym rozwoju zawodowym jednostki lub grupy społecznej¹⁰.

Kształtowanie kompetencji społecznych zawsze było niezmiernie istotne w formowaniu pożądanej sylwetki nauczyciela wychowania fizycznego¹¹, animatora rekreacji ruchowej¹². Konieczne było reprezentowanie przez nich takich postaw i posiadanie takich umiejętności, by potrafili przygotowywać i wdrażać swoich podopiecznych do aktywnego i pożytecznego społecznie spędzania czasu

⁸ Zob. P. Smółka, *Kwestionariusze osobowości...*, s. 105–126.

⁹ M. Rosalska M., *Kompetencje społeczne dorosłych w kontekście pedagogiki przeżyć*, „Dyskursy Młodych Andragogów” 2015, t. 16, s. 23–34.

¹⁰ Z. Osiński, *Kompetencje miękkie absolwenta humanistycznych studiów wyższych a metody prowadzenia zajęć*, [w:] B. Sitarska, K. Jankowski, R. Droba (red.), *Studia wyższe z perspektywy rynku pracy*, Wydawnictwo Akademii Podlaskiej, Siedlce 2010, s. 57–66.

¹¹ T. Drozdek-Małolepsza, C. Michalski, J. Rodziewicz-Gruhn, *Jakość kształcenia w Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie w opinii studentów kierunku wychowanie fizyczne*, [w:] B. Sitarska, K. Jankowski, R. Droba (red.), *Studia wyższe z perspektywy rynku pracy*, s. 149–157; T. Drozdek-Małolepsza, C. Michalski, *Jakość kształcenia w Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie w opinii absolwentów studiów I stopnia kierunku wychowanie fizyczne*, [w:] B. Sitarska, K. Jankowski, R. Droba (red.), *Jakość kształcenia w szkole wyższej wobec wyzwań współczesności*, Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego, Siedlce 2011, s. 159–166; M. Radzińska, M. Nowak, L. Nowak, *Choice motivation of physical education and professional interests of future experts in physical education*, „Teoriya i Praktika Fizicheskoy Kultury” 2013, nr 5, s. 103–106; M. Radzińska, L. Nowak, M.A. Nowak, *Motives for commencing studies and expectations concerning professional competence in students who practice, used to practice or have never practiced sports*, „Central European Journal of Sport Sciences and Medicine” 2016, nr 13(1), s. 37–47; ciż, *Satysfakcja z wyboru studiów a zamierzenia zawodowe studentów wychowania fizycznego*, „Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Kultura Fizyczna” 2016, t. 15, nr 2, s. 109–124.

¹² W. Łubkowska, M. Tarnowski, *Wykorzystanie parków linowych w edukacji jako formy kształtowania kompetencji społecznych studentów kierunku turystyka i rekreacja*, „The Wrocław School of Banking Research Journal” 2015, nr 15(6), s. 775–786.

wolnego, skutecznie wychowywać do rekreacji i turystyki, kształtować postawy prozdrowotne, nawyki i umiejętności życiowe. Psychospołeczne zagadnienia dotyczące pracowników sektora turystycznego są bardzo złożone i niejednorodne. Niemniej jednak, jest wiele cech wspólnych dla pracowników tej branży: życzliwość, wysoka kultura osobista, otwartość, komunikatywność, uprzejmość¹³.

Zmiana paradygmatu kształcenia spowodowała ewaluowanie standardów kształcenia. Wobec oczekiwanych kwalifikacji absolwenta sformułowano efekty kształcenia związane z uzyskaniem dyplomu ukończenia studiów¹⁴. W wyniku wprowadzenia Krajowych Ram Kwalifikacji¹⁵, dla szkolnictwa wyższego efekty kształcenia na wszystkich kierunkach definiowane są z odwołaniem się do trzech obszarów: wiedzy, umiejętności oraz kompetencji społecznych. Obok przyswojenia określonego zasobu wiadomości i zdobycia umiejętności ich wykorzystywania, wskazuje się kształtowanie postaw warunkujących sprawne i odpowiedzialne funkcjonowanie we współczesnym świecie.

Wyposażenie absolwentów w umiejętności, wiedzę i kompetencje, pozwalające na odnalezienie się na rynku pracy, określają stosowne akty prawne. Trudno osiągnąć te efekty, jeśli określoną uczelnię wybierają osoby, których oczekiwania – czasami wskutek niewystarczającej wiedzy dotyczącej profilu i przebiegu studiów – nie mogą być spełnione.

Osoby podejmujące i kontynuujące studia zmierzają zwykle do rozwoju własnych zainteresowań i możliwości¹⁶. Spełnienie ich oczekiwań i satysfakcja ze studiowania wiąże się z uzyskaniem wszechstronnych kompetencji¹⁷.

Jednocześnie, utożsamianie się z wybranym kierunkiem studiów, z wartościami i normami zawartymi w treściach kształcenia, zbieżność oczekiwań studenta z teoretycznym obrazem sylwetki studenta oznaczają identyfikację szkol-

¹³ K. Rutkowska, G. Godlewski, *Wzór i antywzór osobowy pilota wycieczek. Konfrontacja umiejętności społecznych adeptów pilotażu z ich wyobrażeniami na temat charakterystyki zawodowej pilota*, „Folia Turistica” 2010, nr 23, s. 189–204.

¹⁴ Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 lipca 2007 r. w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków oraz poziomów kształcenia, a także trybu tworzenia i warunków, jakie musi spełniać uczelnia, by prowadzić studia międzykierunkowe oraz makrokierunki (Dz.U. 2007, nr 164, poz. 1166).

¹⁵ A. Kraśniewski, *Proces Boloński to już 10 lat*, Wydawnictwo Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, Warszawa 2009; tenże, *Jak przygotowywać programy kształcenia zgodnie z wymaganiami wynikającymi z Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego?*, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Warszawa 2010.

¹⁶ M.J.Sánchez-Ruiz, J.C. Pérez-González, K.V. Petrides, *Trait emotional intelligence profiles of students from different university faculties*, „Australian Journal of Psychology” 2010, Vol. 62: Issue 1, s. 51–57.

¹⁷ Botas P., *The consumption values of and empowerment of student as customer in higher education and its implications for higher education policy*, Society for Research into Higher Education Annual Research Conference 2011; źródło: <http://www.srhe.ac.uk/conference2011/> [dostęp: 24.03.2017].

no-zawodową, poprzedzającą identyfikację społeczno-zawodową. Ta identyfikacja pełni znaczącą rolę w jakości kształcenia i pracy zawodowej¹⁸.

Tymczasem zmiany w edukacji przedakademickiej spowodowały, że często na określony kierunek zgłaszają się kandydaci o niskich kompetencjach, niewystarczająco przygotowani w zakresie wiedzy podstawowej, kierunkowej i specjalistycznej lub osoby przypadkowe. Procesy społeczno-demograficzne zaowocowały mniejszą liczbą kandydatów na większości kierunków, co wymusiło rezygnację z egzaminów wstępnych i rozmów kwalifikacyjnych. W konsekwencji nastąpiło obniżenie poziomu kształcenia w warunkach coraz wyższych oczekiwań rynku pracy wobec absolwentów wyższych uczelni. Konieczne jest podejmowanie wysiłków, by w jak największym stopniu niwelować wymienione niekorzystne trendy. Jednym z możliwych rozwiązań jest nieustanne dostosowywanie programów kształcenia do potrzeb społecznych. Podstawą takich działań jest adekwatne określenie sylwetki osób rozpoczynających studia na wybranym kierunku oraz ustawiczne monitorowanie efektów kształcenia przy zastosowaniu wielu wskaźników – w tym poziomu wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych ocenianych przez zainteresowanych studentów.

Celem niniejszej pracy były analiza samooceny umiejętności i kompetencji studiujących turystykę i rekreację oraz wskazanie możliwości modyfikacji i wzbogacenia programów kształcenia.

Sformułowano następujące pytania badawcze:

1. Czy studenci identyfikują się z wybranym kierunkiem studiów?
2. Jak studenci oceniają swoje kompetencje w zakresie wiedzy podstawowej, kierunkowej i specjalności?
3. Czy istnieje zależność między identyfikacją a samooceną kompetencji zawodowych i osobisto-społecznych?

Material i metody

Od 2016 roku na Wydziale Kultury Fizycznej i Promocji Zdrowia Uniwersytetu Szczecińskiego (WKFiPZ US) wśród studentów kierunku turystyka i rekreacja prowadzone są kompleksowe badania dotyczące jakości kształcenia, obejmujące poznawanie motywów podjęcia studiów, oceny poziomu uzyskanej wiedzy, kompetencji i umiejętności specjalistycznych oraz planów zawodowych studentów¹⁹. W niniejszej pracy przedstawiono wyniki badań dotyczące samo-

¹⁸ G. Paprotna, *Z badań nad identyfikacją społeczno-zawodową nauczycieli wychowania przedszkolnego*, „Chowanna” 1996, nr 11, s. 64–71.

¹⁹ Podobne badania prowadzono wcześniej. Obejmowały one kształcenie nauczycieli wychowania fizycznego w ramach Instytutu Kultury Fizycznej Uniwersytetu Szczecińskiego (IKF US). W 2011 roku został na US powołany Wydział Kultury Fizycznej i Promocji Zdrowia (WKFiPZ), na którym utworzono nowy kierunek studiów – turystyka i rekreacja. Kształcą się na nim także

oceny umiejętności i kompetencji studentów kierunku turystyka i rekreacja o specjalnościach *Animator rekreacji ruchowej i ekoturystyki* oraz *Zdrowotne podstawy turystyki*. Badania przeprowadzono w roku akademickim 2015/2016. Wśród respondentów (49 studentów studiów pierwszego i 39 studiów drugiego stopnia) było 69 kobiet i 19 mężczyzn w wieku od 20 do 25 lat, wśród których 54,4% nie ukończyło 22. roku życia. Przeważali mieszkańcy miast (79%). Swój stan cywilny 92% określiło jako panna/kawaler. Badani byli głównie absolwentami liceum ogólnokształcącego (61,4%) i technikum (22,3%). Część nie udzieliła odpowiedzi (16,3%). Doświadczenia związane z podejmowaniem stałej lub dorywczej pracy zawodowej posiadało 75% badanych. Wyjazdy za granicę Polski (przynajmniej kilkakrotnie) deklarowało ponad 95% ankietowanych. Respondenci deklarowali wysoką aktywność fizyczną (88,9%).

W badaniach zastosowano metodę sondażu diagnostycznego i wykorzystano techniki ankiety, wywiadu nieskategoryzowanego oraz obserwacji. Kwestionariusz ankiety własnego autorstwa poddano weryfikacji pracowników naukowo-dydaktycznych WKFiPZ US, stanowiących minimum kadrowe kierunku turystyka i rekreacja. Wyniki badań przedstawione w tej pracy dotyczyły samooceny wiedzy podstawowej, kierunkowej oraz w zakresie specjalności (w celu uniknięcia niewłaściwego rozumienia terminów zastosowano instrukcję objaśniającą²⁰), a także samooceny kompetencji zawodowych i społecznych. Tę samoocenę odniesiono do identyfikacji respondentów z kierunkiem studiów. Wskaźnikami identyfikacji były satysfakcja ze studiowania na wybranym kierunku oraz hipotetyczny ponowny jego wybór.

Wyróżniono trzy grupy:

- grupa A – wysoki poziom zadowolenia i ponowny wybór studiów,
- grupa B – wysoki poziom zadowolenia, ale brak ponownego wyboru studiów,
- grupa C – niski poziom zadowolenia i brak ponownego wyboru studiów.

Analizę jakościową i ilościową wyników badań przeprowadzono w oparciu o standardowe metody statystyczne: frekwencję cech i test niezależności chi-kwadrat. Analizy te są dostępne w pakiecie programów statystycznych Statistica 12 (StatSoft, inc. 2015 Statistica for Windows). Dla badanych zależności przyjęto istotność statystyczną na poziomie $p \leq 0,05$.

Wyniki badań

Wysoki poziom zadowolenia oraz deklarację ponownego wyboru kierunku (grupa A) wskazało 28,4% studentów pierwszego stopnia oraz 19,3% studentów

---

przyszli animatorzy rekreacji ruchowej i ekoturystyki. Na podstawie uzyskanych w ramach przekształceń doświadczeń oraz w trakcie wdrażania Krajowych Ram Kwalifikacyjnych konieczne stało się opracowanie nowego narzędzia badawczego.

²⁰ Poszczególnym kategoriom wiedzy przyporządkowano przedmioty z obowiązującego programu studiów.

drugiego stopnia. Satysfakcję ze studiowania, przy braku deklaracji ponownego wyboru tego samego kierunku (grupa B), podało 20,5% studentów pierwszego stopnia i 15,9% studentów drugiego stopnia. Niski poziom zadowolenia z obranego kierunku studiów oraz niechęć ponownego wyboru kierunku (grupa C) wykazało 6,8% studentów pierwszego stopnia oraz 9,1% studentów drugiego stopnia (tabela 1).

Tabela 1. Satysfakcja ze studiów i hipotetyczny ponowny wybór kierunku przez studentów I i II stopnia (%)

Identyfikacja z kierunkiem studiów	Grupa	n	Poziom studiów (%)	
			I (n=49)	II (n=39)
Satysfakcja i deklaracja ponownego wyboru	A	42	28,4	19,3
Satysfakcja, ale brak ponownego wyboru	B	32	20,5	15,9
Niezadowolenie i brak ponownego wyboru	C	14	6,8	9,1

Źródło: badania własne.

Tabela 2. Samoocena wiedzy podstawowej, kierunkowej i w zakresie specjalności w zależności od identyfikacji z kierunkiem studiów (test niezależności χ^2)

Samoocena	Identyfikacja z kierunkiem studiów			Ogółem		Wartość p dla testu χ^2
	A	B	C	n	%	
Wiedzy podstawowej (%):						
Wysoka	50,0	34,4	14,3	34	38,6	0,0091
Średnia	47,6	62,5	64,3	49	55,7	
Niska	2,4	3,1	21,4	5	5,7	
Wiedzy kierunkowej (%):						
Wysoka	56,1	25,0	48,4	41	48,8	—
Średnia	34,2	41,7	41,9	32	38,1	
Niska	9,7	33,3	9,7	11	13,1	
Wiedzy z zakresu specjalności (%):						
Wysoka	35,7	25,0	28,6	27	30,7	0,0357
Średnia	57,1	62,5	28,6	48	54,6	
Niska	7,1	12,5	42,8	13	14,8	

Przyjęto istotność statystyczną na poziomie $p \leq 0,05$.

Źródło: badania własne.

Stwierdzono istotną statystycznie zależność pomiędzy samooceną wiedzy podstawowej a identyfikacją z kierunkiem studiów ($p \leq 0,05$ dla testu χ^2). Większość badanych miała średnią samoocenę wiedzy podstawowej (55,7%). Jednak

w przypadku grupy studentów reprezentujących wysoki poziom zadowolenia i deklarujących ponowny wybór studiów (A), prawie połowa z nich miała wysoką i średnią samoocenę wiedzy podstawowej (odpowiednio: 50%; 47,6%). Natomiast wśród studentów grupy C przeważały oceny średnie i niskie (odpowiednio: 64,3%; 21,4%). Poziom wiedzy kierunkowej najczęściej był oceniany jako wysoki (48,8%). W tym przypadku różnice między grupami nie były znaczące. Poziom wiedzy z zakresu specjalności oceniano jako średni (54,6%), przy czym w grupie A przeważały oceny wysokie, w grupie B – średnie, w grupie C – niskie (odpowiednio: 57,1%; 62,5%; 42,8%) ($p \leq 0,05$ dla testu χ^2) (tabela 2). Można zatem stwierdzić, że istnieje zależność między identyfikacją z kierunkiem studiów a samooceną uzyskiwanej wiedzy. Studenci zadowoleni ze studiów wyżej oceniali uzyskiwaną wiedzę.

Tabela 3. Samoocena umiejętności zawodowych studentów w zależności od identyfikacji z kierunkiem (test niezależności χ^2)

Umiejętności	Identyfikacja z kierunkiem studiów (%)			Ogółem	
	A	B	C	n	%
Tworzenie i kierowanie zespołem*	82,9	87,5	50,0	69	79,3
Prowadzenie zajęć rekreacyjnych	59,5	75,0	38,5	54	62,1
Autopromocja	42,9	56,3	3,1	40	45,5
Organizacja imprez turystyczno-rekreacyjnych	41,4	50,0	23,1	36	41,4
Przygotowanie ofert turystyczno-rekreacyjnych dla różnych odbiorców	48,8	35,5	28,6	35	40,7
Obsługa różnych grup turystów*	40,5	38,7	21,4	32	36,8
Obsługa specjalistycznych programów komputerowych	29,3	28,1	—	21	24,1
Praktyczna znajomość co najmniej dwóch języków obcych*	26,2	21,9	7,7	19	21,8
Wykorzystanie narzędzi marketingowych	19,1	12,5	14,3	14	15,9
Stosowanie przepisów prawa w zakresie turystyki i rekreacji	19,1	3,1	7,1	10	11,4
Przygotowanie do działalności gospodarczej	11,9	6,3	14,3	9	10,2

* Przyjęto istotność statystyczną na poziomie $p \leq 0,05$.

Źródło: badania własne.

Analogiczną sytuację zaobserwowano w odniesieniu do samooceny umiejętności prowadzenia zajęć rekreacyjnych (62,1%). Większość wysokich i bardzo wysokich ocen miały osoby z grup B i A (odpowiednio: 75%; 59,5%). Ponownie najmniej tych ocen było w grupie C (38,5%). Rzadziej jako wysokie oceniono pozostałe umiejętności. Autopromocję zaznaczyło 45,5% badanych. Największy

odsetek tych odpowiedzi stwierdzono w grupie B (56,3%). Tę umiejętność wysoko oceniła tylko 1 osoba nieidentyfikująca się ze studiowanym kierunkiem (C). Ponad 40% respondentów miało wysoką samoocenę umiejętności w zakresie organizacji imprez turystyczno-rekreacyjnych i przygotowania tych ofert. Studenci z grup B i A mieli więcej wysokich ocen w porównaniu z grupą C (odpowiednio: 50%; 41,4%; 23,1%). W przypadku umiejętności przygotowania ofert turystyczno-rekreacyjnych (40,7%) w grupie A zaobserwowano najwięcej ocen wysokich, mniej w grupach B i C (odpowiednio: 48,8%; 35,5%; 28,6%). W samoocenach tych umiejętności było więcej ocen średnich i niskich. Między umiejętnościami obsługi różnych grup społecznych a identyfikacją z kierunkiem studiów stwierdzono zależność statystycznie istotną ($p \leq 0,05$ dla testu χ^2). W grupach A i B częściej występowały wysokie samooceny tych umiejętności, najmniej w grupie C (odpowiednio: 40,5%; 38,7%; 21,4%). Wysokie samooceny dotyczące obsługi specjalistycznych programów komputerowych dotyczyły prawie 30% studentów z grup A i B (odpowiednio: 29,3%; 28,1%). Takich ocen nie stwierdzono w grupie C. Między samooceną w zakresie znajomości co najmniej dwóch języków obcych a identyfikacją respondentów z kierunkiem studiów stwierdzono zależność istotną statystycznie ($p \leq 0,05$ dla testu χ^2). Wysoką samoocenę, co najmniej dwóch języków obcych, zadeklarowała zaledwie 1/5 badanych (21,8%). Najwięcej wysokich ocen znajomości języków obcych stwierdzono w grupie A, najmniej w C (odpowiednio: 26,2%; 7,7%). Jeszcze mniej osób oceniało wysoko swoje umiejętności w zakresie wykorzystania narzędzi marketingowych (15,4%) i umiejętności stosowania przepisów prawa (11,4%) oraz przygotowanie do działalności gospodarczej (10,2%).

Tabela 4. Samoocena kompetencji społeczno-osobistych studentów turystyki i rekreacji i ich identyfikacja z kierunkiem (test niezależności χ^2)

Samoocena kompetencji	Identyfikacja z kierunkiem (%)			Ogółem (n = 88)	
	A	B	C	n	%
Pomaganie innym, otaczanie opieką słabszych	88,1	84,4	84,6	75	86,2
Współpraca z grupą rówieśniczą*	83,3	84,4	78,6	73	83,0
Budowanie i utrzymywanie relacji z innymi ludźmi	75,6	81,2	84,6	68	79,1
Komunikacja interpersonalna	73,8	84,4	71,4	68	77,3
Tworzenie i prowadzenie zespołu*	59,5	50,0	46,2	47	54,0
Poznawanie innych	76,2	68,7	57,1	62	70,5
Propagowanie aktywnych form wypoczynku	61,9	67,7	64,3	56	64,4
Innowacyjność, kreatywność w działaniu	58,5	68,8	57,1	54	62,1
Dbałość o sprawność fizyczną*	50,0	75,0	64,3	53	61,6
Propagowanie prozdrowotnego stylu życia*	47,6	68,8	78,6	53	60,2

Tabela 4. Samoocena kompetencji... (cd.)

Samoocena kompetencji	Identyfikacja z kierunkiem (%)			Ogółem (n = 88)	
	A	B	C	n	%
Rozwiązywanie sytuacji konfliktowych*	50,0	74,2	42,9	50	57,5
Samodzielność w działaniu	51,2	62,5	57,1	49	56,3
Samokształcenie i doskonalenie zawodowe	52,4	51,6	50,0	45	51,7
Prowadzenie rozmów o własnych emocjach i trudnościach	46,3	48,4	57,1	42	48,8
Przygotowanie menedżerskie	14,3	18,8	21,4	15	17,1

* Przyjęto istotność statystyczną na poziomie $p \leq 0,05$.

Źródło: badania własne.

W tabeli 4 zawarto samoocenę kompetencji społecznych i osobistych (indywidualnych) respondentów (jakkolwiek w praktyce trudno traktować je rozdzielnie). Pomaganie innym, otaczanie opieką słabszych – to kompetencje wysoko oceniane przez większość respondentów (86,2%), podobnie jak współpraca z grupą rówieśniczą (83,0%), utrzymywanie pozytywnych relacji z innymi ludźmi (79,1%) i jakość kontaktów interpersonalnych (77,3%). Wysokie samooceny dotyczące kompetencji tworzenia i budowania zespołu posiadało 54% badanych. Studenci z grupy A wskazywali je znacząco częściej w porównaniu z grupą C (odpowiednio: 59,5%; 46,2%). Ta zależność była istotna statystycznie ($p \leq 0,05$ dla testu χ^2).

Osobiste kompetencje dotyczące poznawania innych osób, mające wpływ na jakość kontaktów interpersonalnych, respondenci oceniali najczęściej wysoko (70,5%). Także wysoko – ponad 60% studentów – oceniono propagowanie aktywnych form wypoczynku oraz innowacyjność i kreatywność w działaniach (wyżej oceniane przez osoby z grupy B, najniżej przez badanych z grupy C – choć różnice nie były znaczące). Dbłość o sprawność fizyczną i propagowanie prozdrowotnego stylu życia wskazało ponad 60% studentów. Między samooceną kompetencji w zakresie dbłości o osobistą sprawność fizyczną a identyfikacją z kierunkiem studiów stwierdzono zależności istotne statystycznie ($p \leq 0,05$ dla testu χ^2). Najwyżej oceniły osobiste kompetencje w zakresie dbłości o sprawność fizyczną osoby z grup B i C, najniżej z grupy A (odpowiednio: 75,0%; 64,3%; 50,0%). Podobnie w propagowaniu prozdrowotnego stylu życia więcej wysokich ocen zaobserwowano w grupach C i B (odpowiednio: 78,6%; 68,8%), najmniej nadal w grupie A (47,6%) ($p \leq 0,05$ dla testu χ^2). Ponad połowa respondentów miała wysoką samoocenę skutecznego rozwiązywania sytuacji konfliktowych (57,5%), samodzielności w działaniu (56,3%), doskonalenia zawodowego (51,7%). Wysokie samooceny kompetencji rozwiązywania sytuacji konfliktowych częściej cechowały osoby z grupy B (74,2%); mniej tych ocen było

w grupach A (50,0%) i C (42,9%). Te zależności były istotne statystycznie ($p \leq 0,05$ dla testu χ^2). Ponad 50% badanych miało także wysokie oceny samodzielności w podejmowanych działaniach oraz przygotowanie do doskonalenia zawodowego. Niżej oceniali studenci swoje kompetencje dzielenia się emocjami i rozmowami o własnych trudnościach (48,8%). Niewiele ponad 17% respondentów wysoko oszacowało przygotowanie menedżerskie; dominowały oceny średnie i niskie (tabela 4).

Dyskusja

Przedstawione wyniki badań własnych wydają się potwierdzać niekorzystne trendy ogólnopolskie. Badani posiadali w większości niezbyt wysoką samoocenę wiedzy, zwłaszcza z zakresu specjalności. W skojarzeniu z samooceną tych obszarów wiedzy z identyfikacją z kierunkiem studiów, należy przypuszczać, że wyborami znacznego odsetka studentów kierował przypadek. Studenci zadowoleni ze studiów (grupy A i B) lepiej oceniali uzyskiwaną wiedzę niż studenci z grupy C. W niniejszych badaniach stwierdzono nieco większą zgodność wyboru kierunku z zainteresowaniami studentów turystyki i rekreacji w porównaniu z danymi krajowymi²¹. Potwierdzałoby to także rolę doradztwa pedagogicznego na poziomie szkół średnich w uświadamianiu uczniom istotności decyzji o wyborze uczelni wyższej o profilu zgodnym z zainteresowaniami i posiadanymi kompetencjami²². Decyzja ta w istotnym stopniu wpływa na całe życie człowieka. Z długoletnich obserwacji autorów wynika, że o ile jednostkowo występowały przypadki porzucania swoich wcześniejszych zainteresowań sportem, turystyką i rekreacją fizyczną w czasie studiów, to znacznie częściej obserwowano pozytywne zmiany postaw studentów w kierunku wzmocnienia tych zainteresowań, związanych bezpośrednio z profilem studiów.

Deklaracje studentów dotyczące zainteresowania rekreacją i turystyką wymagają zachowania ostrożności w interpretacji wyników. Z badań przeprowadzonych w roku akademickim wynika, że w latach 2009/2010, 2010/2011 oraz 2011/2012 wśród studiujących w Instytucie Kultury Fizycznej Wydziału Nauk Przyrodniczych US (na bazie którego utworzono w 2011 r. WKFiPZ US) po-

²¹ Według informacji podanych w roku 2012 przez Główny Urząd Statystyczny dotyczących ścieżki kształcenia i sytuacji zawodowej Polaków, studenci wyższych uczelni deklarowali w skali całego kraju zgodność kierunku podjętych studiów z posiadanymi zainteresowaniami na poziomie 53%. Zob. GUS, *Wybory ścieżki kształcenia a sytuacja zawodowa Polaków*, Warszawa 2013, s. 77. W przypadku badanych studentów zainteresowanie rekreacją fizyczną oscylowało na poziomie 59,1%, co może sugerować większą zgodność podjętego kierunku studiów z osobistymi preferencjami respondentów.

²² Jedną z form, w jakiej szkoła spełnia swoją funkcję opiekuńczą i wychowawczą, jest poradnictwo zawodowe. Zob. R.B. Woźniak, *Zarys socjologii edukacji i zachowań społecznych*, Wydawnictwo Uczelniane Bałtyckiej Wyższej Szkoły Humanistycznej, Koszalin 1998, s. 230.

ziom wiedzy studentów o turystycznych walorach krajoznawczych swojej małej ojczyzny był niski (szczególnie dotyczyło to znajomości walorów przyrodniczych). Tylko 14,7% badanych wówczas studentów posiadało odznaczenia lub uprawnienia sportowo-rekreacyjno-turystyczne²³. Zarówno poziom wiedzy, jak i uzyskane uprawnienia można traktować jako wskaźnik rzeczywistego rozwijania swoich zainteresowań w zakresie rekreacji czy turystyki²⁴.

Wyniki badań własnych świadczą o prawidłowym doborze przedmiotów w programie studiów (kształtowaniu kompetencji i umiejętności). Najwyższy odsetek odpowiedzi uzyskały umiejętności zgodne ze specjalnością studiów (*Animator rekreacji ruchowej i ekoturystyki* oraz *Zdrowotne podstawy turystyki*) i kwalifikacjami kadry Kultury Fizycznej i Promocji Zdrowia – „tworzenie i kierowanie zespołem” oraz „prowadzenie zajęć rekreacyjnych”. Nieco niższy odsetek osób deklarujących takie umiejętności, jak „organizacja imprez turystyczno-rekreacyjnych” czy „przygotowanie ofert turystyczno-rekreacyjnych dla różnych odbiorców” świadczy o konieczności zwrócenia większej uwagi na ich kształtowanie poprzez zmianę programu lub modyfikację prowadzenia zajęć. Pozostałe umiejętności, jakkolwiek istotne i obecne w programie, związane są bardziej z inną specjalnością studiów²⁵.

Prawidłowość wyboru niektórych treści programowych studiów potwierdzono wysoką samooceną kompetencji społecznych studentów. Najwyższe wartości uzyskały kompetencje związane z pracą w grupie, które są podstawą pracy animatora (zarówno w zakresie rekreacji ruchowej i turystyki, jak i zdrowotnych ich aspektów). Zdecydowanie najniższe wartości uzyskało „przygotowanie menedżerskie”.

Rzadsze, w stosunku do studentów z grup B i C, deklarowanie „dbałości o sprawność fizyczną” i „propagowanie prozdrowotnego stylu” można paradoksalnie tłumaczyć ich większą świadomością i oczekiwaniami co do pożądanego ich poziomu. Niemniej, nie uwalnia to wydziału z obowiązku zwrócenia większej uwagi na wyposażanie studentów w omawiane kompetencje.

²³ P. Eider, M. Tarnowski, *Znajomość regionalnych walorów krajoznawczych wśród studentów Instytutu Kultury Fizycznej Uniwersytetu Szczecińskiego*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Ekonomiczne Problemy Usług. Sport i rekreacja a wyzwania współczesnej cywilizacji” 2011, nr 689(78), s. 78–95.

²⁴ Brak wiedzy obejmującej miejsce zamieszkania studentów wychowania fizycznego potwierdzają także niepublikowane dane z badań przeprowadzanych cyklicznie w Instytucie Kultury Fizycznej z lat 1996–2010. Również analiza doświadczeń turystycznych studentów, uzyskanych podczas ich edukacji przedakademickiej (badania roczników 2008–2009 i 2009–2010), potwierdzają tezę, że przyszli nauczyciele, animatorzy ruchu turystycznego, trafiają na uczelnię ze słabą percepcją przestrzeni geograficzno-turystycznej. Zob. M. Tarnowski, J. Biżek-Tarnowska, *Geografia wyjazdów i doświadczeń turystycznych studentów III roku Instytutu Kultury Fizycznej*, [w:] D. Umiastowska (red.), *Aktywność ruchowa ludzi w różnym wieku*, Szczecin 2010.

²⁵ Studia na poziomie licencyjnym prowadzone są wspólnie z Wydziałem Zarządzania i Ekonomiki Usług Uniwersytetu Szczecińskiego, na którym realizowana jest specjalność menedżer turystyki.

We wstępie pracy zwrócono uwagę na konieczność nieustannego dostosowywania programów kształcenia do poziomu przygotowania kandydatów na studia (i osób już studiujących), przy rosnących wymaganiach rynku pracy. Temu celowi służą prowadzone na Wydziale Kultury Fizycznej i Promocji Zdrowia US zarówno niniejsze, jak i wcześniejsze badania. Pomocne jest także korzystanie z wyników badań prowadzonych przez inne uczelnie²⁶.

Konieczne jest nieustanne analizowanie sylwetek osób podejmujących studia. Ich wiedza i postawy zostały ukształtowane na poprzednich etapach edukacji, przez rodzinę i środowisko społeczne – te zaś podlegają ciągłym przemianom. Na uczelni spoczywa ciężar ostatecznego ukształtowania absolwenta. Należy, w miarę możliwości, wyrównywać braki w wykształceniu studentów, uatrakcyjnić program oraz czynić go bardziej praktycznym poprzez dostosowanie do wymogów rynku pracy. Pracodawcy, zarówno w Polsce, jak i na świecie, oczekują od przyszłych pracowników wysokich kompetencji interpersonalnych, organizacyjnych oraz motywacji do podejmowania nowych wyzwań. Osoby z niewystarczającymi kompetencjami społecznymi i personalnymi mają zmniejszone szanse na rozwijanie umiejętności skutecznej komunikacji interpersonalnej, pracy zespołowej oraz umiejętności i sposobów rozwiązywania sytuacji problemowych²⁷.

W programie nauczania kierunku turystyka i rekreacja starano się położyć nacisk na praktyczny rozwój wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych studentów. Na zajęciach częste stosowano formy outdoorowe, które sprzyjają budowaniu zespołu²⁸. W szeroko rozumianej animacji czasu wolnego wykorzystuje się edukację nieformalną²⁹. Studenci zdobywają uprawnienia wychowawców wypoczynku dla dzieci i młodzieży. Wszechstronnemu przygotowaniu absolwentów służy programowy obóz letni³⁰, który charakteryzuje się różnorodnością realizowanych przedmiotów, zajęciami kulturalno-oświatowymi, organiza-

²⁶ Zob. T. Drozdek-Małołepsza, C. Michalski, J. Rodziewicz-Gruhn, *Jakość kształcenia...*, s. 149–157; T. Drozdek-Małołepsza, C. Michalski, *Jakość kształcenia...*, s. 159–166.

²⁷ Zob. T. Drozdek-Małołepsza, C. Michalski, J. Rodziewicz-Gruhn, *Jakość kształcenia...*, s. 149–157; T. Drozdek-Małołepsza, C. Michalski, *Jakość kształcenia...*, s. 159–166; E. Kolańska, *Kompetencje a rynek...*, s. 91–103; M. Bartosiak, *Kształtowanie kompetencji...*, s. 125–138; A. Guzenda, B. Gabryś-Szulińska, B. Kopycka, M. Bohdanivna Oliarnyk, *Scenariusze zajęć do kształtowania kompetencji personalnych, społecznych, organizacji pracy małych zespołów*, Lubelskie Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego, Lublin 2014.

²⁸ Zob. W. Łubkowska, M. Tarnowski M., *Wykorzystanie parków...*, s. 775–786.

²⁹ Zob. M. Paczyńska-Jędrycka, W. Łubkowska, M. Jońca, *Shaping social competences and social capital in children and adolescents by means of non-formal education methods and techniques*, „Scientific Journal of University of Szczecin. Service Management” 2015, No. 15(1), s. 67–75, s. 67–75.

³⁰ W. Łubkowska, *Pedagogika obozów letnich w programach kształcenia studentów kierunku wychowanie fizyczne oraz turystyka i rekreacja realizowanych na Wydziale Kultury Fizycznej i Promocji Zdrowia Uniwersytetu Szczecińskiego*, „Aktywność Ruchowa Ludzi w Różnym Wiek” 2014, nr 21–24(1–4), s. 21–30.

cją trójboju obozowego, obozowego biegu zadaniowego. W poszczególnych przypadkach można dostrzec efekty zindywidualizowanego podejścia kadry naukowo-dydaktycznej do studentów. Dzięki wywiadam nieformalnym uzyskano informacje o przypadkach zakładania firm zajmujących się animacją, już przez studentów I stopnia.

Uzyskane wyniki badań skłaniają do wniosków, że podejmowane wysiłki nie przynoszą jednoznacznie pozytywnych wyników. Należy się także spodziewać, że wobec obecnej reformy szkół na wcześniejszych etapach edukacji oraz szkolnictwa wyższego, nawet te działania w konstruowaniu programu studiów na kierunku turystyka i rekreacja, które przyniosły wymierne rezultaty, będą musiały być ponownie weryfikowane. Permanentne monitorowanie sylwetek kandydatów na studia, badanie samooceny studentów oraz ciągle modyfikowanie i dostosowywanie programów kształcenia z naciskiem na doskonalenie kompetencji społecznych staje się obowiązkiem szkół wyższych. O ważności kompetencji w procesie kształcenia świadczyć może także projekt „Rozwój kluczowych kompetencji studentów WKFiPZ US”, podjęty w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego „Programu Operacyjnego Wiedza – Edukacja – Rozwój” (POWR.03.01.00-IP.08-00-PRK/16), którego realizacja jest przewidziana na lata 2017–2019.

Bibliografia

- Bartosiak M., *Kształtowanie kompetencji personalnych i społecznych w szkole zawodowej drogą do sukcesu na rynku pracy*, „Edukacja Ustawiczna Dorosłych” 2014, nr 4, s. 125–138.
- Bartram D., *The great eight competencies: A criterion-centric approach to validation*, „Journal of Applied Psychology” 2005, No 90, s. 1185–1203.
- Botas P., *The consumption values of and empowerment of student as customer in higher education and its implications for higher education policy*, Society for Research into Higher Education Annual Research Conference 2011; źródło: <http://www.srhe.ac.uk/conference2011/> [dostęp: 24.03.2017].
- Czerepaniak-Walczak M., *Pedagogika emancypacyjna*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2006.
- Drozdek-Małolepsza T., Michalski C., Rodziewicz-Gruhn J., *Jakość kształcenia w Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie w opinii studentów kierunku wychowanie fizyczne*, [w:] Sitarska B., Jankowski K., Droba R. (red.), *Studia wyższe z perspektywy rynku pracy*, Wydawnictwo Akademii Podlaskiej, Siedlce 2010, s. 149–157.
- Drozdek-Małolepsza T., Michalski C., *Jakość kształcenia w Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie w opinii absolwentów studiów I stopnia kierunku wychowanie fizyczne*, [w:] Sitarska B., Jankowski K., Droba R. (red.), *Jakość*

- kształcenia w szkole wyższej wobec wyzwań współczesności*, Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego, Siedlce 2011, s. 159–166.
- Eider P., Tarnowski M., *Znajomość regionalnych walorów krajoznawczych wśród studentów Instytutu Kultury Fizycznej Uniwersytetu Szczecińskiego*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Ekonomiczne Problemy Usług. Sport i rekreacja a wyzwania współczesnej cywilizacji” 2011, nr 689(78), s. 78–95.
- GUS, *Wybory ścieżki kształcenia a sytuacja zawodowa Polaków*, Warszawa 2013.
- Guzenda A., Gabryś -Szulińska B., Kopycka B., Bohdanivna Oliiarnyk M., *Scenariusze zajęć do kształtowania kompetencji personalnych, społecznych, organizacji pracy małych zespołów*, Lubelskie Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego, Lublin 2014.
- Kolasińska E., *Kompetencje a rynek pracy i struktura społeczna*, „Acta Universitatis Lodzianis Folia Sociologica” 2011, nr 38, s. 91–103.
- Kraśniewski A., *Proces Boloński to już 10 lat*, Wydawnictwo Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, Warszawa 2009.
- Kraśniewski A., *Jak przygotowywać programy kształcenia zgodnie z wymaganiami wynikającymi z Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego?*, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Warszawa 2010.
- Łubkowska W., *Pedagogika obozów letnich w programach kształcenia studentów kierunku wychowanie fizyczne oraz turystyka i rekreacja realizowanych na Wydziale Kultury Fizycznej i Promocji Zdrowia Uniwersytetu Szczecińskiego*, „Aktywność Ruchowa Ludzi w Różnym Wieku” 2014, nr 21–24(1–4), s. 21–30.
- Łubkowska W., Tarnowski M., *Wykorzystanie parków linowych w edukacji jako formy kształtowania kompetencji społecznych studentów kierunku turystyka i rekreacja*, „The Wrocław School of Banking Research Journal” 2015, nr 15(6), s. 775–786.
- Nowak-Dziemianowicz M., *Kompetencje społeczne jako jeden z efektów kształcenia w Krajowych Ramach Kwalifikacji w kontekście pytań o cele i funkcje edukacji*, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2012.
- Okoń W., *Nowy słownik pedagogiczny*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 2007.
- Osiński Z., *Kompetencje miękkie absolwenta humanistycznych studiów wyższych, a metody prowadzenia zajęć*, [w:] Sitarska B., Jankowski K., Droba R. (red.), *Studia wyższe z perspektywy rynku pracy*, Wydawnictwo Akademii Podlaskiej, Siedlce 2010, s. 57–66.
- Paczyńska-Jędrycka M., Łubkowska W., Jońca M., *Shaping social competences and social capital in children and adolescents by means of non-formal education methods and techniques*, „Scientific Journal of University of Szczecin. Service Management” 2015, No. 15(1), s. 67–75; <http://dx.doi.org/10.18276/smt.2015.15-08>.

- Paprotna G., *Z badań nad identyfikacją społeczno-zawodową nauczycieli wychowania przedszkolnego*, „Chowanna” 1996, nr 11, s. 64–71.
- Radzińska M., Nowak M., Nowak L., *Choice motivation of physical education and professional interests of future experts in physical education*, „Teoriya i Praktika Fizicheskoy Kultury” 2013, nr 5, s. 103–106.
- Radzińska M., Nowak L., Nowak M.A., *Motives for commencing studies and expectations concerning professional competence in students who practice, used to practice or have never practiced sports*, „Central European Journal of Sport Sciences and Medicine” 2016, nr 13(1), s. 37–47; <http://dx.doi.org/10.18276/cej.1-04>.
- Radzińska M., Nowak L., Nowak M.A., *Satysfakcja z wyboru studiów a zamierzenia zawodowe studentów wychowania fizycznego*, „Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Kultura Fizyczna” 2016, t. 15, nr 2, s. 109–124; <http://dx.doi.org/10.16926/kf.2016.15.15>.
- Rutkowska K., Godlewski G., *Wzór i antywzór osobowy pilota wycieczek. Konfrontacja umiejętności społecznych adeptów pilotażu z ich wyobrażeniami na temat charakterystyki zawodowej pilota*, „Folia Turistica” 2010, nr 23, s. 189–204.
- Rosalska M., *Kompetencje społeczne dorosłych w kontekście pedagogiki przeżyć*, „Dyskursy Młodych Andragogów” 2015, t. 16, s. 23–34.
- Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 lipca 2007 r. w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków oraz poziomów kształcenia, a także trybu tworzenia i warunków, jakie musi spełniać uczelnia, by prowadzić studia międzykierunkowe oraz makrokierunki (Dz.U. 2007, nr 164, poz. 1166).
- Sánchez-Ruiz M.J., Pérez-González J.C., Petrides K.V., *Trait emotional intelligence profiles of students from different university faculties*, „Australian Journal of Psychology” 2010, Vol. 62, Issue 1, s. 51–57; <http://dx.doi.org/10.1080/00049530903312907>.
- Smółka P., *Kwestionariusze osobowości jako narzędzia pomocne w ocenie kompetencji społecznych. Implikacje dla preselekcji kandydatów na stanowiska wymagające wysokich umiejętności interpersonalnych*, „Edukacja Ekonomistów i Menedżerów: problemy, innowacje, projekty” 2011, nr 3 (21), s. 105–126.
- Tarnowski M., Biżek-Tarnowska J., *Geografia wyjazdów i doświadczeń turystycznych studentów III roku Instytutu Kultury Fizycznej*, [w:] Umiastowska D. (red.), *Aktywność ruchowa ludzi w różnym wieku*, Wydawnictwo Promocyjne Albatros, Szczecin 2010, s. 193–204.
- Woźniak R.B., *Zarys socjologii edukacji i zachowań społecznych*, Wydawnictwo Uczelniane Bałtyckiej Wyższej Szkoły Humanistycznej, Koszalin 1998.

Self-Assessment of Knowledge, Professional Skills and Social Competence of Students as a Basis for the Evaluation of the Curriculum of Tourism and Recreation Studies

Abstract

The aim of this study is an analysis of self-assessment of professional skills and competences of Tourism and Recreation students, as well as an attempt to indicate the possible uses of education mechanisms to modify and enrich curricula so that they take into account the need to develop students' social skills. The research used a diagnostic survey method. Subjects included 88 students of the Faculty of Physical Culture and Health Promotion at the University of Szczecin. Qualitative and quantitative analysis of results was based on standard statistical methods: incidence of features, a Chi-squared test and a multi-dimensional correspondence analysis. Most students of Tourism and Recreation identified with their chosen field of study. Self-assessment of students' knowledge – especially in terms of their major – was not high. There was a correlation between identifying oneself with the field of study and self-assessment of competences. Students who identified with their field of study more, reported higher self-assessment of their competences. Efforts to adapt the curriculum to the level of preparedness of candidates and the needs of the labor market correlate with the obtained results. These efforts should bring the desired effect of increased competences, whose deficit was detected during the research.

Keywords: social competences, knowledge, professional skills, higher education, tourism and recreation student, labor market.